

KAPITTEL 14

Romerne 9,5

Blir Jesus lovprist som Gud i Rom 9,5? Eller refererer *theos* i denne sammenhengen til Gud Fader? Siden teksten er skrevet sammenhengende i manuskriptene, blir (den moderne) tegnsettingen avgjørende for hvordan teksten leses. Refererer *theos* til det forutgående *Christos*, eller er det en lovprisning av Gud Fader innledet uten bindeord (asyndeton)? Det er mulig å dele opp setningen på minst tre måter: I den første leses lovprisningen som rettet til Kristus (som Gud). I de to siste lesningene forstås verset som en selvstendig lovprisning av Gud.¹⁰⁵²

Den greske teksten (uten tegnsetting) ser slik ut: *hōn hoi pateres kai ex hōn ho Christos to kata sarka ho ōn epi pantōn theos eulogētos eis tous aiōnas amēn.*

	Oversettelser	Uttrykk som leses sammen, samt tegnsetting
(1)	Og fra dem [israelittene] er Kristus kommet, han som er Gud over alle ting, [være] lovet i all evighet.	<i>ho Christos to kata sarka, ho ōn epi pantōn theos eulogētos eis tous aiōnas</i>
(2)	Og fra dem er Kristus kommet, han som er over alle. Gud være lovet i all evighet.	<i>ho Christos to kata sarka ho ōn epi pantōn theos eulogētos eis tous aiōnas</i>
(3)	Og fra dem er Kristus kommet. Han som er Gud over alle ting, [være] lovet i all evighet.	<i>ho Christos to kata sarka, ho ōn epi pantōn theos eulogētos eis tous aiōnas</i>

¹⁰⁵² Metzger hevder det er mulig med åtte forskjellige tegnsettinger, jf. Bruce Manning Metzger, «The Punctuation of Rom 9:5», i *Christ and Spirit in the New Testament: Studies in Honour of Charles Francis Digby Moule*, red. Barnabas Lindars og Stephen S. Smalley (Cambridge: Cambridge University Press, 1973), 95–96.

Øversettelsesprosessene

Ungdomøversettelsen, NT75, NO78(/85) og Bibel 2011

I Bibelselskapets øversettelser (1904–2011) velges alltid den første lesemåten. Nedenfor følger alle øversettelsene, inklusiv fotnoter:

Utgave	Tekst	Fotnote
NO04/30	de som fedrene tilhører, og som Kristus er kommet fra etter kjødet, han som er Gud over alle ting, velsignet i evighet.	Matt 1,1-17; Joh 1,1-18; Kol 2,9; Rom 1,25.
U059	Deres er fedrene, og fra deres folk stammer Kristus etter sin menneskelige natur, han som er Gud over alle ting, velsignet i all evighet!	
NO78(/85)	dem tilhører fedrene, og fra dem er Kristus kommet som menneske, han som er Gud over alle ting, lovet i all evighet.	Matt 1; Joh 1,1; Kol 2,9.
NT05	De har fedrene, og fra dem er Kristus kommet som menneske, han som er Gud over alle ting, lovprist i all evighet.	Matt 1; Joh 1,1; Kol 2,9 <i>han som er Gud over alle ting</i> kan også øversettes «Gud, som er over alle ting».
Bibel 2011	De har fedrene, og fra dem stammer også Kristus, han som er Gud over alt, velsignet i all evighet.	Matt 1; Joh 1,1; Kol 2,9 <i>han som er Gud over alt</i> kan også øversettes «Gud, som er over alle ting».

I alle øversettelsene virker det entydig at «han som er Gud over alle ting/alt» refererer tilbake til «Kristus», og øversettelsene har dermed valgt løsningsen som opphøyer Kristus mest. Parateksten fungerer ulikt i de forskjellige øversettelsene. Kryssreferansene til Matt 1 refererer til første del av Rom 9,5 om Kristi avstamning. Referansen tar oss tilbake til Jesu menneskelige opphav, slik det er beskrevet i Matt 1 med Jesu ættetavle og beskrivelsen av hans fødsel. Kryssreferansene til Joh 1 og Kol 2,9 henger derimot sammen med den valgte øversettelsen i NT05 og Bibel 2011, «Kristus [...] han som er Gud over alle ting/alt». Referansene til signifikante kristologiske tekster som dette, tyder på at Bibelselskapet legger til rette for en høykristologisk lesning av disse tekstene, slik at tekstene gjensidig belyser hverandre. Med andre ord: Parateksten til det aktuelle leddet styrer lesningen i en bestemt retning. Opplysningen om øversettelsesalternativet i NT05 og Bibel 2011 er ikke særlig klargjørende for en leser uten forhåndskunnskap om det bestemte øversettelsesproblemet i denne teksten. Opplysningen gjør det

ikke særlig tydelig at «Gud» i dette alternativet ikke refererer til Kristus, og at alternativet er en selvstendig lovprisning av Gud.

Alternative oversettelser av Rom 9,5 i den aktuelle perioden

Den valgte oversettelsen i den utvalgte perioden ser ikke ut til å ha vært særlig kontroversiell internt i oversettelsesprosessen. Den eneste alternative bemerkningen til dette valget er å spore hos Jacob Jervell. Jervell var konsulent for Romerbrevet og kommenterte følgende til Sandviks førsteutkast («de stammer fra fedrene, og som menneske stammer Kristus fra dem, han som er Gud over alle ting, velsignet i all evighet»):¹⁰⁵³ «På et så omdiskutert sted er det ikke verd å låse teksten, når vi har en mulighet for oversettelse som kan leses på to måter. Men jeg tror eksegesen er korrekt hos oversetteren.»¹⁰⁵⁴ Jervell presiserer ikke hvor Rom 9,5 er «et så omdiskutert sted», men det kan ikke være andre steder enn i forskningslitteraturen. I tråd med oversettelsesmuligheten «som kan leses på to måter», foreslo Jervell å sette punktum der hvor Sandvik satte komma: «... Kristus fra dem. Han som er Gud over alle ting være velsignet i all evighet.»¹⁰⁵⁵ «Han som er Gud ...» kan dermed leses med referanse tilbake til «Kristus», samtidig som det kan leses som en selvstendig lovprisning av Gud. Med andre ord mener Jervell at kildetekstens flertydighet kan gjenskapes i den norske oversettelsen. Jervells merknader ble sammenfattet i ett dokument og ble behandlet i OU i juni 1972.¹⁰⁵⁶ I Sverre Aalens merknader fra juni 1972 (markert med «2. bearbeidelse») leser vi derimot at han foretrakk Sandviks tekst:¹⁰⁵⁷

5b = text (jfr. Michel)(NO, UO)

1053 «Merknader til oversettelsen av Romerbrevet», BS, 064/4-58-3.

1054 BS, 064/4-58-5.

1055 BS, 064/4-58-5.

1056 BS, 064/4-58-2.

1057 BS, 064/4-58-5.

Her har han jamført med Michels romerbrevkommentar, samt valgene i NO04/30 og UO59.¹⁰⁵⁸ Behandlingen viser at forslaget om en mer åpen og flertydig gjengivelse ble vurdert, men avvist og valgt bort til fordel for den entydige løsningen. Dette er relativt signifikant siden det bryter med tegnsettingen i tekstutgaven de oversatte fra. NA²⁵ har kolon etter *kata sarka*, noe som indikerer at *ho òn* innleder en selvstendig setning (slik som i f.eks. Joh 3,31 NA²⁷) og dermed en selvstendig lovprisning av Gud. Tegnsettingen er også identisk i UBS², utgaven som Bibelselskapet også av og til støttet seg på.¹⁰⁵⁹ Aalens jamføring med NO04/30 og UO59 viser at de tidligere oversettelsene enkelte ganger blir en egen grunntekst.¹⁰⁶⁰ Også i *Translator's Handbook on Paul's Letters to the Romans*, som var i Bibelselskapets bibliotek under arbeidet, er det nevnt eksplisitt at de (dvs. forfatterne) følger tegnsettingen fra UBS², som altså var identisk med NA²⁵.¹⁰⁶¹ Denne tegnsettingen er reflektert i TEV («may God, who rules over all, be praised forever!»), og følges i flere andre engelske oversettelser fra denne tiden: «Most modern English translations prefer the rendering represented in the TEV (so RSV, NEB, NAB, Goodspeed, Moffatt).»¹⁰⁶² TEV, RSV og NEB var blant dem Sandvik sammenlignet med da han laget førsteutkastene sine, og alle disse har altså en gjengivelse med en selvstendig lovprisning av Gud. De fleste andre oversettelsene som ble brukt til sammenligning, har på ulike måter bevart en tvetydighet, selv om Luther har en tilsvarende entydig gjengivelse («[...] Christus

1058 Michels oversettelse av Rom 9,5: «[...] ihnen gehören die Väter zu und von ihnen stammt der Christus dem Fleische nach ab. Er, der über allen Dingen Gott ist, sei hochgelobt in Ewigkeit. Amen.» Otto Michel, *Der Brief an die Römer*, KEK 4 (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1966), 223, 228. Michels oversettelse er noe tvetydig. Han ser ellers ut til å sympatisere med den kristologiske fortolkningen (s. 229). Like fullt formulerer han seg i hypotetiske vendinger og avslutter med et antiklimaks: «Eine letzte Gewißheit über die Deutung von V 5b läßt sich nicht geben» (ibid.). Oppsummerende kan man i alle fall si at Michels oversettelse og påfølgende analyse ikke kan gi noe klart belegg for å lukke teksten i oversettelsen, slik Aalens forslag legger til rette for.

1059 Jf. s. 73.

1060 NO04(/30) fulgte *textus receptus*, men i dette tilfellet er ikke *textus receptus* entydig. Alt vil avhenge av hvilken tekstutgave man baserer seg på. Stephanus tekstutgave fra 1550, som King James Version bygget på, har både komma etter *kata sarka* og etter *epi pantòn*, reflektert i KJV-oversettelsen: «[...] Christ came, who is over all, God blessed for ever». Dette betyr enten at NO04 bygger på en annen tekstutgave, eller at man her har gjort en selvstendig vurdering.

1061 Barclay M. Newman og Eugene A. Nida, *A Translator's Handbook on Paul's Letter to the Romans*, Helps for Translators 14 (London: United Bible Societies, 1973), 180.

1062 Ibid.

herkommt nach dem Fleisch, der da ist Gott über alles, gelobt in Ewigkeit»). I tillegg til de engelske oversettelsene som ble brukt (TEV, NEB, Moffat), leses uttrykket med referanse til Gud også i DO48, Zürcher, Gute Nachricht og Wilckens.¹⁰⁶³ I de andre oversettelsene er det derimot bevart en større tvetydighet. Den valgte oversettelsen i NO78 skiller seg tydelig ut fra dem som ble brukt til sammenligning. Det er kun Luther og Einheitsübersetzung som har gjengitt uttrykket høykristologisk og med en tilsvarende entydighet.¹⁰⁶⁴ SVE1917 og Hedegård setter komma etter *ho epi pantōn*, etterfulgt av «Gud», og nytt komma, der lovprisningen plasseres.¹⁰⁶⁵ Med denne tegnsettingen blir det kanskje mest naturlig å lese Gud som apposisjon til det foregående uttrykket («han som är över allting»), og dermed tilbake til Kristus – selv om det er en viss åpenhet for å lese uttrykket som en selvstendig lovprisning av Gud. KJV, Jérusalem, JB, Bonnes Nouvelles og TOB holder spørsmålet åpent ved å sette komma etter *ho epi pantōn*.¹⁰⁶⁶

Foruten Jervells innsigelse mot gjengivelsen er det ikke mulig å dokumentere noen annen diskusjon i oversettelsesprosessen. I Bibel 2011 er det ikke mulig å spore noen alternative oversettelsesforslag i primæroversetternes utkast og kommentarer. Arkivet inneholder kommentarene

1063 DO48 («hvem Fædrene tilhøre, og af hvem Kristus er efter Kødets, han, som er Gud over alle Ting, højlovet i Evighed!»), Zürcher («denen die Väter angehören und von denen Christus dem Fleische nach herkommt. Gott, der da über allem ist, sei gepriesen in Ewigkeit!»), Gute Nachricht («Sie Sind Nachkommen der Urväter. Sogar Christus, der versprochene Retter, zählt nach seiner menschlichen Herkunft zu ihnen. – Ihm, der als Gott über alles steht, sei für immer und ewig Lob! Amen.»), Wilckens («Ihnen gehören die Väter. Und von ihnen stammt auch Christus seiner leiblichen Herkunft nach ab – Gott, der Herr über das All, sei hochgepriesen in Ewigkeit. Amen.»). Det er likevel en viss tvetydighet i Wilckens' oversettelse.

1064 Luther (se ovenfor), Einheitsübersetzung («sie haben die Väter und dem Fleisch nach entstammt ihnen der Christus, der über allem als Gott steht, er ist gepriesen in Ewigkeit. Amen.»).

1065 SVE1917 («Dem tillhöra ock fäderna, och från dem är Kristus kommen efter köttet, han som är över allting, Gud, högtlovad i evighet, amen.»), Hedegård («Dem tilhör stamfäderna, och från dem kom Kristus efter sin mänskliga härstamning, han som är över allting, Gud, högtlovas i evighet! Amen.»).

1066 KJV («Whose are the fathers, and of whom as concerning the flesh Christ came, who is over all, God blessed for ever.»); Jérusalem («et aussi les patriarches, et de qui le Christ est issu selon la chair, lequel est au-dessus de tout, Dieu béni éternellement! Amen.»), JB («They are descended from the patriarchs and from their flesh and blood came Christ who is over all, God for ever blessed! Amen.»), Bonnes Nouvelles («Ils sont les descendant des patriarches et le Christ, en tant qu'être humain, est de leur race, lui qui est au-dessus de tout, Dieu loué pour toujours. Amen.»), TOB («et les pères, eux enfin de qui, selon la chair, est issu le Christ qui est au-dessus de tout, Dieu béni éternellement. Amen.»).

til bokmålsteksten av Romerbrevet fra fem KRG-medlemmer (der flere har kommentert både bokmåls- og nynorskteksten). Ingen av dem har kommentert oversettelsen av det aktuelle uttrykket.¹⁰⁶⁷ Forslaget om å informere om et oversettelsesforslag i en note ser først ut til å ha kommet gjennom Gunnar Johnstad i mars 2002.¹⁰⁶⁸ OU vedtok Johnstads forslag i møtet 11.–12. mars 2002.¹⁰⁶⁹ I *NTR* 2 finner man en tilsvarende opplysning i noten til Rom 9,5:

han som er Gud over alle ting

Det er flere måter å forstå dette verset syntaktisk på, og de ulike forståelsene gir ulike oversettelser, for eksempel: «... kom Kristus som menneske. Gud, han som er over alle ting, være lovpris i all evighet» og: «kom Kristus som menneske, han som er over alle ting. Gud være/er lovprist i all evighet». Ifølge disse to oversettelsene skal teksten leses som en lovprisning av Gud, mens oversettelsen i *NTR* med de fleste bibeloversettelser forstår lovprisningen som en relativsetning knyttet til Kristus. Kristus lovprises dermed som Gud.¹⁰⁷⁰

Sammenlignet med den endelige noten i *NT05* og *Bibel 2011* blir vi her opplyst om enda et oversettelsesforslag, der alternativer innebærer at man forstår teksten som en selvstendig lovprisning av Gud. Notene er altså opplysende om to alternativer, men ble så forkortet i den endelige utgaven (*NT05* og *Bibel 2011*) at det ikke blir helt tydelig å forstå at alternativene har store kristologiske implikasjoner. I kommentaren hevdes det for øvrig at oversettelsen følger «de fleste bibeloversettelser». Dette er ikke helt riktig. Blant oversettelsene brukt til sammenligning i *Bibel 2011* er det bare Luther, NIV, NB88, BF97 og Gunnes som gir en tilsvarende entydig gjengivelse.¹⁰⁷¹ Med tegnsettingen i *NJB*, *Elberfelder* og *Amplified*

¹⁰⁶⁷ BS, mappe «KRG-tekster I».

¹⁰⁶⁸ Jf. BS, digitalt arkiv, /OU – Innkallinger og saksdok/2002, Rom OU mars.doc.: «9,5 Foreslår *footnote* om alternativ oversettelse av «kom Kristus som menneske, han som er Gud over alle ting, lovprist i all evighet». Forslag: Kan også oversettes: «kom Kristus som menneske. Gud, som er over alle ting, være lovet (eller: er velsignet) i all evighet!»»

¹⁰⁶⁹ OU 07/2002.

¹⁰⁷⁰ *NTR* 2:B81.

¹⁰⁷¹ Luther («denen auch die Väter gehören und aus denen Christus herkommt nach dem Fleisch, der da ist Gott über alles, gelobt in Ewigkeit. Amen.»), NIV («Theirs are the patriarchs, and from them is traced the human ancestry of Christ, who is God over all, forever praised! Amen»), NB88 («Dem tilhører fedrene, og fra dem er Kristus kommet etter kjødet, han som er Gud over alle ting, velsignet i evighet. Amen.»), BF97 («Også fedrene tilhører dem, og fra dem er Kristus

Bible blir det kanskje mest naturlig å lese Gud som apposisjon til det foregående uttrykket («han som er over alle»), og dermed tilbake til Kristus – selv om det er en viss åpenhet for å lese uttrykket som en selvstendig lovprisning av Gud.¹⁰⁷² SO2000 har en lignende oversettelse, og viser med sitt ukonvensjonelle «gud» (og ikke «Gud») at de leser lovprisningen som rettet til Kristus.¹⁰⁷³ I DO92 blir referansen mindre tydelig i og med at de atskiller setningen (etter *kata sarka*) med en tankestrek og påfølgende tegnsetting.¹⁰⁷⁴ Zürcher, REB og NAB setter punktum etter *kata sarka*, noe som entydig indikerer at de leser teksten som en selvstendig lovprisning av Gud.¹⁰⁷⁵ NRSV, KJV, Rheims, NASB, TOB og JB holder spørsmålet åpent ved å sette komma etter *ho epi pantōn*.¹⁰⁷⁶ Påstanden om at Bibelselskapet følger «de fleste bibeloversettelser», må derfor modereres og nyanseres betydelig.

Verken Paal-Helge Haugen eller Hanne Ørstavik kommenterte oversettelsen av det aktuelle uttrykket da de leste gjennom hele NT frem mot 2005.¹⁰⁷⁷

---

kommet som menneske, Han som er over alle, Den evig velsignede Gud. Amen.»), Gunnes («Patriarkene er deres fedre, og av deres kjøtt og blod var det Kristus ble født – han som råder som Gud over alle ting, høylovet i evighet, amen!»).

1072 NJB («To them belon the fathers and out of them, so far as physical descent is concerned, came Christ who is over all, God, blessed for ever. Amen.»), Elberfelder («deren die Väter sind und aus denen dem Fleisch nach der Christus ist, der über allem ist, Gott, gepriesen in Ewigkeit. Amen.»), Amplified («To them belong the patriarchs, and as far as His natural descent was concerned, from them is the Christ, Who is exalted *and* supreme over all, God, blessed forever! Amen (so let it be).»).

1073 SO2000 («de har fäderna, och från dem kommer Kristus som människa, han som är över allting, gud, välsignad i evighet, amen.»).

1074 DO92 («de har fædrene, og fra dem er Kristus kommet som menneske – han, som er over alt og alle, Gud, være lovet til evig tid! Amen.»).

1075 Zürcher («denen die Väter angehören und von denen Christus dem Fleische nach herkommt. Gott, der da über allem ist, sei gepriesen in Ewigkeit!»), REB («The patriarchs are theirs, and from them by natural descent came the Messiah. May God, supreme above all, be blessed for ever! Amen.»), NAB («theirs were the patriarchs, and from them came the Messiah (I speak of his human origins). Blessed forever be God who is over all! Amen.»).

1076 NRSV («to them belong the patriarchs, and from them, according to the flesh, comes the Messiah, who is over all, God blessed forever. Amen.»), KJV («Whose are the fathers, and of whom as concerning the flesh Christ came, who is over all, God blessed for ever.»), Douay-Rheims («Whose are the fathers, and of whom is Christ, according to the flesh, who is over all things, God blessed for ever. Amen»), NASB («whose are the fathers, and from whom ist the Christ according to the flesh, who is over all, God blessed forever. Amen.»), TOB («et les pères, eux enfin de qui, selon la chair, est issu le Christ qui est au-dessus de tout, Dieu béni éternellement. Amen.»), JB («They are descended from the patriarchs and from their flesh and blood came Christ, who is above all, God for ever blessed! Amen.»).

1077 BS, boks 9 og 10.

Språklig og eksegetisk drøfting

Rom 9,5 i resepsjonshistorien, tekstutgaver og i kommentarlitteraturen

Den latinske teksten (Vulgata) er flertydig på tilsvarende måte som den greske.¹⁰⁷⁸ Med noen unntak ser de fleste kirkefedrene ut til å ha lest *ho òn epi pantòn theos* som knyttet til *Christos*, blant andre Ireneus, Tertullian, Hyppolitus, Novatian, Cyprian. Også en del forfattere i det fjerde århundret tok det som en referanse til Kristus, ifølge Metzger: «Most of them, as would be expected in view of the anti-Arian controversy, interpret the concluding words as descriptive of Christ.»¹⁰⁷⁹ Metzger fremhever at det patristiske materialet må forstås på sine egne premisser:

In assessing the weight of the patristic evidence, one must put it within its proper perspective. On the one hand, certainly the Greek Fathers must be supposed to have possessed a unique sensitivity to understand the nuances of a passage written in their own language. On the other hand, however, in the present case the possibility must be allowed that dogmatic interest may have swayed (and in many cases undoubtedly did sway) their interpretation.¹⁰⁸⁰

Metzger hevder videre at den dominerende patristiske fortolkningen blir nøytralisert av den dominerende skrivertradisjonen i senere NT-manuskripter. Her er det nemlig en dominerende tradisjon for å markere en pause etter *sarka*.¹⁰⁸¹ Dette er også reflektert i de forskjellige tekstutgavene som dominerte inn i det 20. århundret:

Textus Receptus Stephanus 1550	Tischendorf 1869	Westcott og Hort 1881
<i>ho Christos to kata sarka, ho òn epi pantòn, Theos eulogētos eis tous aiōnas.</i>	<i>ho Christos to kata sarka. ho òn epi pantòn theos eulogētos eis tous aiōnas,</i>	<i>ho christos to kata sarka, ho òn epi pantòn, theos eulogētos eis tous aiōnas;</i>

Tegnsettingen i disse tekstutgavene favoriserer lesningen som en selvstendig lovprisning av Gud. Med punktum etter *sarka* er Tischendorf

1078 Metzger, «The Punctuation of Rom 9:5», 101. Vulgata: *quorum patres et ex quibus Christus secundum carnem qui est super omnia Deus benedictus in saecula amen.*

1079 Ibid., 103.

1080 Ibid.

1081 Se eksemplene fra manuskriptene i *ibid.*, 97–99.

mest tydelig på at det ikke er en relativsetning som refererer tilbake til *ho Christos*. Den identiske tegnsettingen i *textus receptus* og Westcott og Hort gjør spørsmålet noe mer tvetydig. Begge knytter *ho ōn epi pantōn* («han som er over alle») til Kristus, men setter komma i den påfølgende lovprisningen («[...] over alle, Gud være lovet [...]»). Dette gjør det mulig å lese lovprisningen på to forskjellige måter. KJV bevarer denne tvetydigheten: «[...] Christ came, who is over all, God blessed for ever».

Som vi så i gjennomgangen av NO78, satte også NA²⁵ og UBS² kolon etter *kata sarka*. Dette markerer en sterk pause mellom de to leddene, der setningen med *ho ōn epi pantōn theos* innleder en selvstendig setning. Dette kan svekke forbindelsen til «Kristus» i det foregående leddet, selv om Jervells løsning holder åpent for denne lesningen. Kolonet i NA²⁵ og UBS² er derimot erstattet med et komma i alle de senere tekstutgavene (av NA og UBS), noe som styrker forbindelsen til det foregående leddet. Oversetterne har likevel flere mulige gjengivelser å velge mellom. Oversikten over andre bibeloversettelser viser at svært mange tar selvstendige valg når det gjelder tegnsettingen i dette tilfellet (jf. også NO78).

Kommentarlitteraturen er delt i spørsmålet. Enkelte leser uttrykket som en selvstendig lovprisning av Gud,¹⁰⁸² mens andre ser det som en lovprisning av Kristus.¹⁰⁸³ Enkelte avstår fra å ta stilling i spørsmålet.¹⁰⁸⁴ Men hva med oversettelsen? I hvilken grad lar fortolkerne oversettelsen styre lesningen inn mot den ene eller andre forståelsen? Tabellen nedenfor gir en oversikt over kommentarer som opererer med en selvstendig oversettelse.

Det er ikke mulig å spore noen entydig tendens hos dem som opererer med en selvstendig oversettelse (og ikke baserer seg på en oversettelse), men det er like fullt enkelte tendenser i den ene og andre leiren. Enkelte som leser uttrykket som en lovprisning av Kristus, låser oversettelsen til

1082 Stuhlmacher, *Der Brief an die Römer*, 131–32; James D. G. Dunn, *Romans 9-16*, WBC 38 B (Waco, TX: Word Books, 1988), 535–36; Schmithals, *Der Römerbrief*, 333; Zeller, *Der Brief an die Römer*, 173–74; Ulrich Wilckens, *Der Brief an die Römer*, bd. 2, *Röm 6-11*, EKKNT 6.2 (Köln: Benziger, 1980), 189; Käsemann, *An die Römer*, 249–50; Lietzmann, *An die Römer*, 90; Kruse, *Paul's Letter to the Romans*, 374.

1083 Bruce, *Romans*, 186–87; Moo, *The Epistle to the Romans*, 568; Thomas R. Schreiner, *Romans*, 486–88; Fitzmyer, *Romans*, 548–49; Schmidt, *Der Brief des Paulus an die Römer*, 158; William Hendriksen, *Exposition of Paul's Epistle to the Romans Chapters 9-16*, New Testament Commentary (Grand Rapids, MI: Baker Book House, 1981), 309, 315.

1084 Barrett, *A Commentary on the Epistle to the Romans*, 178–79.

Forfatter	Oversettelse	Mener uttrykket refererer til
Cranfield	«is Christ, who is over all, God blessed forever»	Kristus
Käsemann	«der Christus nach dem Fleische. Der über allem waltende Gott sei gepriesen in Ewigkeit.	Gud
Stuhlmacher	«der Christus stammt, was die fleischliche Seinsweise anbelangt. Gott, der über das All herrscht, sei gepriesen in alle Ewigkeit.»	Gud
Schmidt	«der Christus nach dem Fleisch kommt, Er, der über allen Gott ist, hochgelobt in Ewigkeit»	Kristus
Lietzmann	«Christus dem Fleische nach stammt - der über allem waltende Gott sei gelobt in Ewigkeit»	Gud
Barrett	«springs the Christ himself - Blessed for ever be God, who stands over the whole process!	Tar ikke stilling
Schmithals	«stammt Christus dem Fleische nach. Der über allen waltende Gott sei gelobt in Ewigkeit!»	Gud
Schlier	«der Christus dem Fleische nach, der da ist Gott über alle, hochgelobt in Ewigkeit»	Kristus
Zeller	«dem Christus der Fleisch nach; der über allem waltet, Gott (er sei) gepriesen in Ewigkeit»	Gud
Moo	«...is the Messiah, who is over all, God blessed forever»	Kristus
Fitzmyer	«comes the Messiah, who is God over all, blest forever!»	Kristus

denne forståelsen på samme måte som NO78 og Bibel 2011 (og enkelte andre oversettelser). Dette forekommer hos Schlier og Fitzmyer, som gjengir uttrykket med en relativsetning som utelukkende refererer tilbake til Kristus. Enkelte som leser uttrykket som en selvstendig lovprisning av Gud, låser oversettelsen på tilsvarende måte. Dette ser man hos Stuhlmacher, som setter punktum etter *kata sarka*, og innleder setningen med «Gott». Dette gjør det svært vanskelig å koble lovprisningen til Kristus. Slik blir det også i Käsemann og Schmithals' gjengivelser. Hos de resterende kommentatorene kan man spore en tvetydighet i gjengivelsene, både blant dem som mener uttrykket refererer til Kristus (Cranfield, Schmidt og Moo), og hos dem som mener det refererer til Gud (Lietzmann, Zeller), men også hos Barrett, som ikke tar stilling i spørsmålet.

På samme måte som i mange andre oversettelser er det her bevart en flertydighet i gjengivelsen. Denne flertydigheten kunne også blitt bevart i den norske oversettelsen av dette verset. Her er det nok å konstatere at oversetterne bak Bibel 2011 velger en entydig løsning og låser oversettelsen til den høykristologiske lesningen, noe som er konsistent med de andre tilfellene.